

Introducere

Terorismul este mai mult decât o infracțiune. Acesta este îndreptat împotriva civililor și împotriva esenței societății în general, iar definiția sa cuprinde, de regulă, următoarele elemente: violență exercitată cu scopul de a răspândi teroare. Atacurile teroriste, urmate de acțiuni contrateroriste, de cele mai multe ori conduc la o escaladare a evenimentelor care este foarte dificil de întrerupt. De aceea, terorismul și contraterorismul devin adesea endemice, astfel încât eradicarea completă a terorismului devine aproape imposibilă, chiar dacă de-a lungul istoriei au existat astfel de rezultate, fie prin negocieri, fie prin utilizarea forței.

O astfel de succesiune de evenimente a început și pe 11 septembrie 2001. Acestea, pentru a fi înțelese în profunzimea lor, trebuie plasate în contextul istoric și geopolitic al perioadei în care s-au produs. Comunitatea internațională încă se acomoda cu situația provocată de sfârșitul Războiului Rece, care dominase relațiile internaționale timp de 45 de ani, ulterior terminării celui de-Al Doilea Război Mondial. Era o perioadă pe care unii doctrinari de seamă ai științelor politice, precum Francis Fukuyama, au numit-o „sfârșitul istoriei”, ca o metaforă a încheierii unei perioade bipolare, în care lumea a fost împărțită în două sfere de influență, dominate de Statele Unite ale Americii și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. Cu atât mai mare semnificație are sintagma creată de Fukuyama, cu cât Războiul Rece a fost, după cum îi spune și numele, unul înghețat, caracterizat de confruntări indirecte, așa-numitele „*proxy wars*”, prin state aliate. Iar sfârșitul acestuia nu a venit ca urmare a unei victorii totale, precum în cazul ultimei conflagrații mondiale, ci ca o superioritate copleșitoare a Statelor Unite asupra rivalei sale, care a suferit o disoluție internă, sinonimă cu sfârșitul Războiului Rece.

În deceniul care a urmat nu a existat vreo urmă de contestare a hegemoniei pe care o exercitau Statele Unite ale Americii (în continuare SUA) asupra comunității internaționale, iar din lipsa vreunui adversar a derivat și conceptul pomenit mai sus. A fost o perioadă în care au luat naștere diverse teorii optimiste, alimentate și de coeziunea fără precedent a relațiilor internaționale, dovedită și de situații precum prima și singura autorizare a utilizării forței armate, întemeiată pe Capitolul al VII-lea al Cartei Organizației Națiunilor Unite (în continuare ONU), prin rezoluție a Consiliului de Securitate, adoptată, desigur, cu unanimitatea voturilor membrilor săi, deci și a celor cinci membri permanenți, destinată respingerii agresiunii irakiene

asupra Kuweitului. Se credea că este doar începutul inaugural al unei perioade de pace și prosperitate fără precedent în istorie, după modelul și sub conducerea SUA și a restului lumii occidentale.

Însă, ziua de 11 septembrie 2001 va rămâne pentru totdeauna în istorie ca evenimentul care a demonstrat vulnerabilitatea Americii, care era unica putere mondială la acel moment, care domina o lume unipolară și care era considerată de elita sa conducătoare ca fiind o țară excepțională. Iar lovitura aplicată acesteia, sub forma celui mai sângeros atac extern asupra SUA, care l-a întrecut chiar pe cel suferit în cel de-Al Doilea Război Mondial datorită Japoniei, la Pearl Harbor, a fost un semn puternic, atât pentru victimă, cât și pentru restul lumii.

Surprinzător, agresiunea nu a venit din partea vreunui alt stat, care să încerce să pună la îndoială dominația americană, ci din partea unei organizații teroriste, condusă de un cetățean al Arabiei Saudite, Osama bin Laden și centrată în jurul învățăturilor religioase islamice extremiste.

Din punctul de vedere al criteriilor de clasificare a organizațiilor teroriste, *al-Qaeda* poate fi încadrată în categoria organizațiilor teroriste religioase, care își bazează doctrina pe învățăturile conținute de legea *sharia*.

al-Qaeda își are originea în războiul anti-sovietic din Afganistan (1979-1989), când trupelor sovietice li s-au opus mujahedinii, luptători motivați în acțiunile lor de religie și politică și care au fost formați în Pakistan. Ideologia mujahedină a fost concepută de dr. Abdullah Azzam, un palestinian din Iordan. Acesta a înființat atât *Maktab al-Khidimat Il Mujahidin al-Arab* (în continuare MAK), în 1984, cât și *al-Qaeda al-Sulbha, Baza Solidă*, în 1988. MAK a dezvoltat o rețea de 50 de birouri în străinătate, care recruta tineri musulmani, asigura trecerea lor în Afganistan, antrenamentul lor și îi introducea în luptă. Adjunctul și succesorul lui Azzam a fost Osama bin Laden, membru al celei mai bogate familii saudite care nu era o ramură a familiei regale. Acesta a preluat controlul MAK în decembrie 1989, după retragerea sovietică din Afganistan din luna februarie a aceluiași an. Din acest moment, membrii *al-Qaeda* și-au concentrat acțiunile către zone unde exista percepția că musulmanii au de suferit, precum Kashmir, insulele Filipine, Tajikistan, Cecenia, Daghestan, Azerbaidjan, Algeria, Somalia sau Bosnia. În același timp, organizația a căutat să înlocuiască regimurile islamice conduse de conducători laici corupți cu regimuri islamiste eclesiastice. Alături de acest obiectiv, din activitatea organizației se desprind explicit sau implicit și următoarele alte scopuri: impunerea legii religioase *Sharia* în toate teritoriile musulmane; alungarea SUA și a aliaților săi „necredincioși” din Orientul Mijlociu și celelalte state

musulmane; înființarea unui califat pan-islamic; conducerea unui *jihad* împotriva SUA și aliaților săi.

Provocarea pe care o pune *al-Qaeda* derivă și din complexitatea organizației. Înfrângerea sa depinde de înfrângerea organizațiilor din toate statele unde aceasta este prezentă. Aceasta se prezintă într-o formă descentralizată, organizată pe orizontală, în care conducerea ideologică a fost asigurată la momentul 2001 de Osama bin Laden și adjunctul său, Ayman Zawahiri, însă organizarea și executarea operațiunilor teroriste, după modelul inspirat de ideologia *al-Qaeda*, erau lăsate pe mâna celulelor. Rețeaua astfel organizată, compusă din celule răspândite în peste 60 de state, reprezintă cea mai vastă organizație teroristă din istorie.

Actuala structură a *al-Qaeda* a fost formată în perioada în care conducerea centrală și-a avut sediul în Khartoum, între 1991 și 1996. Treptat, organizația a dezvoltat o structură descentralizată, cu birouri capabile să coordoneze activitățile din diverse state și regiuni ale lumii. În luna mai a anului 1996, structura centrală și-a mutat sediul din Sudan în Afganistan. Prin aceste schimbări, organizația a dovedit flexibilitate și mobilitate, dar și capacitate de adaptare și reorganizare.

Caracterul internațional al organizației este determinat de capacitatea acesteia de a se adresa tuturor musulmanilor, indiferent de naționalitate. Un exemplu al bunei funcționări a operațiunilor, chiar și când sunt implicați membri provenind din diferite țări, sunt chiar atacurile din 11 septembrie, unde au fost implicați egipteni, libanezi, saudiți, yemeniți, irakieni, marocani și cetățeni ai Emiratelor Arabe Unite.

Structura de comandă a organizației se bazează pe comunicarea între membrii din diferitele nivele ierarhice. Astfel, un membru însărcinat cu comiterea unui atac îi raportează șefului celulei sale, care raportează liderului zonal, care raportează liderului statal, care, la rândul său, raportează liderului regional și care, în final, raportează șefului de operațiuni externe a organizației centrale.

al-Qaeda este deosebit de bine organizată și economic. Alături de celulele operaționale există și o rețea de celule de sprijin, care asigură mijloacele necesare desfășurării operațiunilor, dar asigură și diseminarea propagandei, recrutarea membrilor, colectarea fondurilor, procură armele și tehnologiile, transportă personalul și proviziile. *al-Qaeda* a investit într-o varietate de afaceri, care îi atrag fonduri bănești, dar îi sporește și influența în diferite părți ale lumii. De multe ori afacerile organizației sunt mascate sub forma de organizații non-profit sau caritabile.

Latura efectiv militară a *al-Qaeda* este reprezentată de Brigada Arabă 055, care a fost principalul adversar al Alianței Nordului în Afganistan, aliatul local al Statelor Unite în războiul început în 2001. Formată din trupe bine pregătite, bine echipate și disciplinate atât tactic, cât și ideologic, Brigada Arabă a fost pregătită să execute toate ordinele primite, inclusiv cele care au impus lupta până la moarte, în situațiile în care nu exista ieșire. Totuși, caracteristicile organizației au ieșit la iveală și în luptele din Afganistan, obiectivul confruntărilor fiind în final să facă posibile și luptele viitoare, în alte teatre de operațiuni. În acest sens, se căuta întotdeauna evitarea încercuirilor și părăsirea zonelor de război când raporturile dintre combatanți erau disproporționate.

Internaționalizarea *al-Qaeda* este ilustrată și de operațiunile organizației în SUA. Predecesorul lui bin Laden, Azzam, a înființat peste 30 de birouri pe teritoriul american. Serviciile de securitate estimează că în 2001 acaparaseră peste 80% din cele 3000 de moschei din țară, folosind aceste canale pentru răspândirea ideologiei islamiste.

Celula *al-Qaeda* care a executat atacurile din 11 septembrie a fost coordonată de Mohammad Atta. Acesta a organizat pentru teroriștii care au efectuat zborurile sinucigașe cursuri pe simulatoare de zbor care au durat 6 luni. Buna organizare a atacurilor este demonstrată și de existența unei celule de rezervă, care să îndeplinească planul, în caz că prima celulă ar fi eșuat. De altfel, serviciile de securitate americane au recunoscut că nu reușesc să estimeze cu aproximație numărul agenților *al-Qaeda* care sunt parte din celulele „*adormite*”, așteptând să fie activate.

Atacurile din 11 septembrie 2001 aproape că ar fi putut fi prevăzute. Chiar dacă numele de *al-Qaeda* nu a fost folosit în mod public de către membrii organizației înainte de atentate, aceștia au organizat un atac cu bombă împotriva *World Trade Center* cu 8 ani înainte, care a reușit doar pe jumătate și au plănuit anterior anului 2001 să deturneze avioane comerciale americane, respectiv să prăbușească avioane asupra unor clădiri guvernamentale din Statele Unite ale Americii. Același grup terorist a reușit atacuri cu bombă împotriva ambasadelor americane din Dar-es-Salaam și Nairobi în 1998. Gruparea teroristă, tipul de țintă, modul de operare și mijloacele, toate au fost vizibile înainte de 11 septembrie.

Până ca Osama bin Laden să fie prezentat întregii lumi ca liderul acestei organizații teroriste, *Central Intelligence Agency* a oferit o recompensă pentru capturarea sau uciderea lui cu 3 ani înainte de atacuri. Acest lucru nu trebuie să surprindă, întrucât declarația lui de război împotriva SUA – din 1998 – susținută de acțiunile sale concrete, ar fi trebuit să fie mai degrabă luată în

serios decât tratată ca fiind doar retorică goală de conținut. Istoria atacurilor *al-Qaeda* împotriva dușmanului său principal a început cu o serie de eșecuri în anii '90, respectiv cu tentativa de a deturna o duzină de avioane de pasageri ale companiei Trans-Pacific, de a ataca cu bombă aeroportul din Los Angeles și chiar de a-l asasina pe Președintele Bill Clinton în 1995, în timpul vizitei acestuia în Filipine. Campania anti-americană a *al-Qaeda* a continuat și a înregistrat de data aceasta succese, precum atacurile cu bombă împotriva ambasadelor americane din Africa, mai sus pomenite sau împotriva distrugătorului *USS Cole*, ce a avut loc cu mai puțin de 1 an înainte de atacurile din 2001. Răspunsul SUA în această perioadă l-a reprezentat o combinație de măsuri luate din punct de vedere penal, care au tratat terorismul ca pe o infracțiune și pe Osama bin Laden ca pe o persoană acuzată de aceasta, dar și din punct de vedere militar, întrucât baze de antrenament și facilități *al-Qaeda* din Afganistan și Sudan au fost bombardate cu rachete de croazieră.

După 11 septembrie, Președintele Clinton a mărturisit publicului larg că a exercitat toate atribuțiile prezidențiale pentru a-l opri pe bin Laden, inclusiv a autorizat arestarea sau uciderea sa și a permis contactul cu grupuri din Afganistan care să îndeplinească mandatul. Totodată, fostul președinte american a recunoscut că eșecul în a-l opri reprezintă cel mai mare regret al mandatului său.

Serviciile de securitate americane au beneficiat de sprijinul celui mai amplu program federal de prevenire a atacurilor teroriste masive îndreptate împotriva propriului teritoriu, iar rapoartele serviciilor indicau amenințarea cu astfel de atacuri încă din vara anului 2001. Operațiunile și investigațiile care s-au desfășurat anterior atacurilor au ridicat suspiciuni cu privire la veridicitatea gravei amenințări, însă insuficient pentru ca o societate liberală bazată pe valori democratice și pe respectarea drepturilor omului să autorizeze o investigație la scară largă sau arestări. De exemplu, Zacarias Moussaoui, considerat a fi cel de-al 20-lea terorist (parte din celula de rezervă) din cadrul atacurilor din 11 septembrie, a fost arestat cu o lună înainte de atentate, însă calculatorul său nu a fost supus unei percheziții informatice, întrucât agenții federali nu au reușit să obțină un mandat.

Până la amiaza zilei de 11 septembrie 2001, deja toată lumea avea cunoștință de faptul că 2 avioane Boeing 767 au lovit turnurile gemene din New York și au provocat prăbușirea acestor clădiri de 110 etaje, împreună cu distrugerea clădirilor vecine. Această zonă din Manhattan a căpătat numele de *ground zero*, un termen folosit de către armata americană pentru a numi locul unde ar fi lovit o bombă nucleară teritoriul SUA în timpul Războiului Rece, atac care nu a mai avut loc. Însăși armata americană era în degringoladă ca urmare

a prăbușirii unui al treilea avion asupra unei aripi a clădirii centrale a armatei americane – Pentagonul. Alte clădiri publice-cheie, precum Congresul sau Casa Albă, au fost evacuate de teama unor alte atacuri, temeri de altfel fondate, întrucât un al patrulea avion, care țintea chiar astfel de clădiri sau locuri simbolice precum Camp David sau posibil chiar centrale nucleare de pe Coasta de Est, a fost deturnat de teroriști, însă pasagerii acestuia au luptat curajos și au evitat o nouă catastrofă, întrucât avionul a fost prăbușit în Pennsylvania asupra unui centru comercial, fără a-și atinge ținta propriu-zisă.

Prin aceste atacuri, bin Laden a realizat mai mult decât spera. Într-o înregistrare video din noiembrie 2001, recunoștea că planul era ca impactul avioanelor asupra clădirilor să provoace topirea a 3-4 etaje, care la rândul ei să provoace prăbușirea etajelor superioare, iar nu a întregii clădiri.

În aceste circumstanțe confuze, Președintele Bush a fost dus la adăpostul unui buncăr nuclear, în timp ce guvernul încerca să răspundă atacurilor. Deja de a doua zi au început discuțiile despre un război în Afganistan. Pregătirile militare au fost dublate de o activitate diplomatică intensă.

Pe 12 septembrie, esența răspunsului american era deja conturată. Președintele a calificat atentatele ca fiind acte de război și a declarat că nu se va face nicio diferență între atacatori și cei care îi adăpostesc. Lozinca sa – „*fie sunteți cu noi, fie sunteți împreună cu teroriștii*” – îndemna la alegerea unei tabere. Sprijinul internațional a venit imediat din partea aliaților tradiționali ai SUA. Fără precedent în istoria sa de o jumătate de secol, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (în continuare NATO) a activat prevederile art. 5 al Tratatului său de funcționare, care oferă sprijin militar din partea tuturor membrilor alianței. Însă administrația Bush a căutat să-și ducă la îndeplinire planurile în afara structurilor NATO. Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite a adoptat în aceeași zi Rezoluția 1368, care recunoștea dreptul inerent la auto-apărare, atât individual, cât și colectiv, în baza art. 51 al Cartei ONU. Rezoluția prevedea și că organismele organizației vor lua toate măsurile care se impun pentru a răspunde atacurilor din 11 septembrie 2001, precum și terorismului în general, în conformitate cu prevederile Cartei.

O zi mai târziu, secretarul de stat american, Colin Powell, l-a numit pe Osama bin Laden suspectul principal. George Bush a reiterat această idee pe 15 septembrie, când a și declarat că SUA se află în stare de război. Vicepreședintele Dick Cheney a întărit această declarație prin amenințarea cu represalii armate. Însă această împrejurare nu a survenit până când regimului taliban din Afganistan nu i s-a cerut să-l predea pe Osama bin Laden, împreună cu conducerea *al-Qaeda*.

Atacurile teroriste au produs efecte pe mai multe planuri. Bursa din New York nu a funcționat timp de 4 zile, iar când activitatea sa s-a reluat, pe 17 septembrie, a înregistrat cea mai mare pierdere după o zi din istoria sa de până atunci. Industria aeriană a fost probabil cea mai lovită. *Swissair* a declarat insolvența și a indicat atacurile teroriste ca fiind principala cauză. Alte companii din domeniu au motivat identic tăierile masive de personal și restructurările. În total, pierderile cauzate de atacuri în prima săptămână au fost de 40 de miliarde de dolari. Președintele Rezervei Federale a declarat că economia americană s-a oprit, iar Fondul Monetar Internațional a anunțat pe 26 septembrie că există perspective pentru o posibilă recesiune după mai bine de un deceniu.

Este posibil ca pierderile economice să fie supraevaluate, însă dincolo de efectele menționate mai sus, alte ramuri economice au fost afectate de faptul că au fost redirecționate fonduri publice către domeniile apărării interne și externe.

Sentimentul de instabilitate și amenințarea unei posibile recesiuni au făcut ca prețul petrolului să scadă, însă principalii producători au susținut SUA și au menținut producția. Acest sentiment de nesiguranță a fost probabil cel mai nociv din punct de vedere economic, întrucât orice incident care părea că poate fi legat de *al-Qaeda* era asimilat atacurilor din 11 septembrie și producea pierderi. De exemplu, când un avion de mici dimensiuni s-a prăbușit în clădirea *Pirelli* din Milano și au existat temeri cu privire la un atentat terorist, indicele *Dow Jones* a înregistrat o pierdere de 163 de puncte. După ce s-a negat varianta terorismului și s-au vehiculat variantele unei sinucideri a pilotului sau a unui accident, indicele bursier a crescut cu 110 puncte.

Solicitarea SUA adresată talibanilor de a preda conducerea de nivel înalt a *al-Qaeda*, de a închide taberele de antrenament din Afganistan și de a permite investigarea acestora de către autoritățile americane s-a lovit de refuzul afganilor. S-a încercat abordarea talibanilor și prin intermediul Pakistanului, care era un susținător al lor și care era unul din cele 3 state care recunoșteau regimul la nivel internațional. Însă nici intervenția pakistaneză nu a avut succes, lucru care a determinat retragerea diplomaților din Kabul. Celelalte 2 state care au recunoscut regimul, respectiv Emiratele Arabe Unite și Arabia Saudită, și-au retras recunoașterea internațională, iar talibanii au început să se pregătească de război.

Administrația americană a procedat la blocarea conturilor bancare legate de Osama bin Laden și *al-Qaeda* și au declanșat operațiunea *Enduring*

FREEDOM prin plasarea trupelor în statele din proximitatea Afganistanului, în centrul Asiei. Pe 30 septembrie, ambasadorul afgan în Pakistan, Mullah Abdul Salam Zaeef, a emis o declarație prin care se dezvăluia că bin Laden se află într-adevăr pe teritoriul afgan, însă într-o locație cunoscută doar de apropiații săi.

În luna octombrie eforturile diplomatice au fost înlocuite cu demersurile militare. Pe de o parte, Președintele american a declarat că termenul acordat talibanilor este pe cale să expire, iar pe de altă parte, informațiile indicau trecerea graniței în Afganistan a sute de luptători străini, pregătiți să participe la *jihad* împotriva americanilor.

Scena a părut pregătită pentru intrarea în faza în care SUA au început să răspundă militar pentru atacurile suferite. În paginile care urmează am încercat să ofer atât o descriere a principalelor consecințe juridice și politice ale evenimentelor din 11 septembrie 2001, cât și o analiză a acestora, abordată în profunzimea lor. Într-adevăr, nu de puține ori s-a făcut referire la atentatele teroriste asupra SUA ca reprezentând un punct de cotitură în istorie, ca fiind evenimente care au schimbat lumea pentru totdeauna. Însă consecințele zilei de 11 septembrie, abordate dintr-o perspectivă pragmatică și realistă, pot fi cu totul diferite de cele care se anticipau.

Astfel, au fost supuse analizei mai multe categorii de consecințe juridice și politice ale atacurilor. S-a început cu legislația internă americană, adoptată la scurt timp după atentate, pentru a scoate în evidență setul de norme contrateroriste, redactat sub semnul eficienței, menit să ofere cadrul legislativ necesar pentru a se răspunde atacurilor. S-a continuat cu ansamblul normativ și jurisprudența născută din detenția prizonierilor Războiului împotriva Terorismului, care a fost declanșat după 11 septembrie 2001, organizată în principal la baza americană din Guantánamo Bay. De asemenea, s-au urmărit consecințele atacurilor la nivelul organizațiilor internaționale și regionale, precum și jurisprudența izvorâtă din litigiile provocate de normele adoptate de către acestea. Iar în ultima parte a lucrării s-a încercat să se cuprindă evenimentele militare, juridice și politice care au stat la baza începutului reconstrucției statale a Afganistanului.

PATRIOT ACT

1.1. Introducere

Pe 26 octombrie 2001 a intrat în vigoare *USA PATRIOT ACT*, denumirea abreviată a legii intitulată: „*Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001*”¹. Această lege a fost adoptată de cel de-al 107-lea Congres al Statelor Unite al Americii cu doar un singur vot împotriva în Senat, care a aparținut senatorului Russ Feingold, din Wisconsin² și cu o majoritate de 357 la 66 în Camera Reprezentanților și a însemnat reacția legislativă principală la adresa atacurilor teroriste din 11.09.2001 împotriva Americii.

Fără a putea numi „panică” reacția autorităților americane la atacurile teroriste, cu siguranță starea de confuzie, frică și deznădejde și căutarea răspunsurilor la întrebările vizavi de atacurile teroriste au contribuit decisiv la redactarea legii în forma în care a fost adoptată inițial. Deși trecuse doar o lună și jumătate de la atentate, autoritățile americane, pentru a-și justifica nevoia unor puteri extinse, care nu le erau conferite de cadrul legal anterior, au invocat motivul decisiv – acela de a aduce în fața justiției teroriștii vinovați de atacurile teroriste.

Celeritatea procesului legislativ a fost neobișnuită pentru sistemul democratic american. Aceasta se explică prin omiterea câtorva etape care în mod normal erau *sine qua non* pentru adoptarea unei legi de către Congres, respectiv: avizarea de către departamentele și agențiile publice competente, audieri publice, dezbateri în plen în ambele camere parlamentare sau amendamente aduse proiectului de lege. Mai mult, nici Congresul și nici administrația Bush nu au analizat impactul pe care l-ar putea avea *PATRIOT ACT* asupra drepturilor și libertăților cetățenilor³.

¹ Legea din 2001 privind unirea și întărirea Americii prin punerea la dispoziție a mijloacelor potrivite pentru interceptarea și combaterea terorismului (n.a.).

² La exprimarea votului său contra, senatorul a afirmat următoarele: „*Conservarea libertății noastre este unul din principalele motive pentru care suntem acum implicați în acest nou Război împotriva Terorismului. Vom pierde acest război fără să tragem un singur glonț dacă sacrificăm libertățile poporului american*”(n.a.).

³ K.C. Wong, *The impact of USA PATRIOT Act on american society: An evidence based assessment*, New York, Nova Science Publishers, Inc., 2007, pp. 47-48.

PATRIOT ACT nu a fost singurul act legislativ adoptat în SUA după 11 septembrie, însă a fost cel mai amplu, atât ca și conținut, cât și ca domeniu de aplicare. De exemplu, înainte au mai fost adoptate acte normative privind despăgubirea victimelor și familiilor acestora, precum și scutirea acestora de la plata impozitelor; însă au fost adoptate și legi care aveau legătură cu siguranța națională, precum *Combating Terrorism Act of 2001* și *Mobilization Anti-Terrorism Act*, care, la fel ca *PATRIOT ACT*, cuprindeau prevederi referitoare la sporirea puterilor agențiilor de securitate și permiteau interceptările cu un control și o avizare judecătorească mai redusă. Aceste legi au fost elaborate la solicitarea administrației și a Procurorului General de către membri ai Departamentului de Justiție care au colaborat și la redactarea proiectului pentru *PATRIOT ACT*, precum: Viet Dinh (subsecretar de stat în cadrul Departamentului de Justiție, coordonator al Biroului de Politici Legislative), David Carp (consilier juridic în cadrul Departamentului de Justiție, care a contribuit la redactarea proiectului de legislație adoptat după atentatul cu bombă din 1995 din Oklahoma City) și John Yoo (profesor de drept internațional, care mai târziu i-a prezentat președintelui Bush o construcție argumentativă pentru care dreptul *jus in bello*, conținut de Convențiile de la Geneva, nu se aplică talibanilor sau luptătorilor *al-Qaeda* și este legal ca aceștia să fie torturați sau supuși altor tratamente degradante)⁴.

PATRIOT ACT este un text legislativ amplu, care cuprinde 10 secțiuni, și anume: îmbunătățirea siguranței naționale împotriva terorismului; îmbunătățirea procedurilor de supraveghere; legea din 2001 privind reducerea spălării internaționale de bani și lupta împotriva finanțării terorismului; protejarea frontierelor; înlăturarea obstacolelor privind investigarea terorismului; îngrijirea victimelor terorismului, a ofițerilor de ordine publică și a familiilor acestora; amplificarea partajării informațiilor pentru protejarea infrastructurii critice; consolidarea legislației penale împotriva terorismului; îmbunătățirea informațiilor; diverse.

Într-o exprimare sintetică, legea mărește puterea autorităților de a efectua investigații și monitorizări, legiferează măsuri împotriva spălării de bani și tranzacțiilor financiare ale organizațiilor teroriste, creează noi infracțiuni și ajustează regulile privind imigrația și procedura penală⁵. În același timp cu acordarea acestor puteri sporite conferite instituțiilor de siguranță

⁴ *Idem*, p. 50-58.

⁵ A. Vermeule, *Emergency lawmaking after 9/11 and 7/7*, Harvard Law School Public Law Review, Cambridge, Massachusetts, nr. 15, 2007, p. 5.

națională, se reduce și nivelul de control și autorizare din partea puterii judecătorești pentru activitățile prevăzute de acest act normativ. Așa cum John Ashcroft, Procurorul General al SUA de la acea vreme, declara imediat după intrarea în vigoare a legii: „noi instrumente și resurse sunt necesare pentru a slăbi și elimina infrastructura organizațiilor teroriste, pentru a preveni atacurile teroriste și pentru a pedepsi pe făptuitorii atacurilor teroriste”⁶.

PATRIOT ACT, la secțiunea 411, cuprinde și o largă definiție a terorismului. Astfel, activitatea teroristă este „folosirea oricărei arme sau a oricărui dispozitiv periculos pentru a comite sau a instiga la comiterea, cu intenție, a uciderii sau vătămării corporale grave; pregătirea sau plănuierea unei activități teroriste; culegerea de informații despre potențiale victime ale unei activități teroriste; solicitarea de fonduri bănești sau orice alte bunuri de valoare pentru o activitate teroristă sau o organizație teroristă; cererea adresată unui individ de a se implica în activități interzise sau de a deveni membrul unei organizații teroriste sau comiterea unor fapte intenționate, prin care făptuitorul știe sau ar trebui în mod rezonabil să știe că oferă sprijin material, adăpost, transport, comunicații, fonduri, transferuri de fonduri sau alte beneficii financiare, documente false de identitate, arme (inclusiv chimice, biologice, radiologice), explozibili, antrenament, oricărui individ despre care făptuitorul știe sau ar trebui să știe în mod rezonabil că a comis sau urmează să comită activități teroriste”⁷.

Prezenta lucrare își propune să prezinte cele mai controversate dispoziții ale legii, dintr-o perspectivă echilibrată, prezentând critici și aprecieri pozitive și punând informația în contextul istoric al intrării sale în vigoare, respectiv imediat după cele mai sângeroase atentate teroriste care au avut loc pe teritoriul SUA.

1.2. Îmbunătățirea procedurilor de supraveghere și modificări aduse procedurii penale

Se poate spune că *PATRIOT ACT* nu a reprezentat o noutate absolută în ceea ce privește supravegherea, ci mai degrabă reprezintă o codificare a ansamblului legislativ preexistent, căruia i-a adus anumite modificări, potri-

⁶ Conferința de presă este disponibilă la https://www.justice.gov/archive/opa/pr/2001/October/01_ag_558.htm, ultima dată accesat pe 25.03.2018, la ora 16:30.

⁷ A.N. Guiora, *Legislative and policy responses to terrorism, a global perspective*, San Diego International Law Journal, San Diego, vol. 7:125, 2005, pp. 134-137.